УДК: 331.45:355.01

ОХОРОНА ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЧИ ПОТРІБНЕ ОНОВЛЕННЯ ТИПОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ПРО НАВЧАННЯ ТА ПЕРЕВІРКУ ЗНАНЬ

Курепін В.М., kypins@ukr.net
Миколаївський національний аграрний університет

Чинне Типове положення НПАОП 0.00-4.12-05, ухвалене наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15, залишається основним нормативним документом, що регламентує навчання та перевірку знань з питань охорони праці. Воєнний стан зумовив появу нових професійних та виробничих ризиків, пов'язаних із ракетними та дроновими атаками, аварійними ситуаціями, роботою в умовах пошкодженої інфраструктури та необхідністю швидкого реагування на надзвичайні події. Це актуалізує питання подальшого удосконалення нормативних вимог до навчання, перевірки знань та практичної підготовки працівників з урахуванням реалій воєнного часу [1, с. 98].

Питання удосконалення системи навчання з охорони праці досліджуються в контексті ризик-орієнтованого управління безпекою праці, професійної підготовки працівників та адаптації нормативних вимог до сучасних умов. У практичних роз'ясненнях Держпраці окремо наголошено, що під час воєнного стану роботодавець може визначати форму та механізм навчання, а підготовка може здійснюватися власними силами або навчальним центром, зокрема із застосуванням дистанційних форм. Але фахівці Держпраці раніше акцентували на доцільності внесення змін до НПАОП 0.00-4.12-05 у зв'язку з розвитком ризик-орієнтованої системи управління охороною праці та наближенням нормативної бази до стандартів ЄС.

Діючі норми визначають порядок організації навчання та перевірки знань працівників з питань охорони праці, встановлює вимоги до інструктажів, спеціального навчання, стажування та періодичної перевірки знань. Чинні положення створюють базову систему підготовки працівників, однак сучасні умови праці потребують її подальшої адаптації до ризиків воєнного стану, зокрема загроз обстрілів, пошкодження виробничої інфраструктури, аварійних відключень, мінної небезпеки та необхідності швидкого реагування на надзвичайні ситуації.

Особливої уваги потребує посилення практичної складової навчання, алгоритмів дій під час воєнних загроз, використання дистанційних технологій та гнучких форм перевірки знань [2, с. 371].

Це дає підстави розглядати оновлення Типового положення як один із напрямів удосконалення національної системи управління безпекою праці.

Воєнний стан суттєво розширює спектр професійних ризиків, які мають враховуватися під час навчання працівників з охорони праці, оскільки до традиційних виробничих небезпек додаються ризики ракетних і дронових атак, вибухонебезпечних предметів, руйнування будівель, аварійних відключень електроенергії тощо. У таких умовах навчання має орієнтувати працівників не лише на запобігання виробничому травматизму, а й на швидке розпізнавання воєнних загроз , правильне укриття, евакуацію, надання домедичної допомоги та безпечне припинення роботи. Особливого значення набувають практичні тренування, ситуаційне моделювання [3, с. 294], регулярне оновлення інструкцій і відпрацювання алгоритмів дій персоналу залежно від характеру загрози.

Дистанційні та змішані форми навчання з охорони праці дають змогу забезпечувати безперервність підготовки працівників в умовах воєнного стану, зокрема під час повітряних тривог, обмеження доступу до робочих місць або порушення роботи підприємства. Теоретичний матеріал, тестування, відеоінструктажі та перевірку знань доцільно поєднувати з очними практичними заняттями, тренуваннями та моделюванням небезпечних ситуацій [4, с. 596].

Слід приділяти увагу відпрацюванню алгоритмів дій під час обстрілів, пожеж, евакуації, виявлення вибухонебезпечних предметів, аварійних ситуацій і надання домедичної допомоги. Це формує навички, необхідні для безпечної поведінки працівників під час воєнних загроз та надзвичайних умовах [5, с. 345].

Отже, воєнний стан актуалізує необхідність удосконалення нормативних вимог до навчання та перевірки знань з охорони праці з урахуванням нових професійних і воєнних ризиків. Поєднання дистанційних і змішаних форм навчання з практичними тренуваннями та ситуаційним моделюванням може стати важливим напрямом оновлення системи підготовки працівників і підвищення рівня їхньої безпеки.

Використані джерела

1. Курепін В. М., Зубєхіна-Хайят О. В. Механізми антикризового управління як основа адаптації бізнесу до турбулентного середовища. Modern Economics. 2025. № 54(2025). С. 95-103. DOI:https://doi.org/10.31521/modecon.V54(2025)-13.

2. Курепін В. М. Навчання з цивільного захисту як форма неформальної освіти. Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : збірник матеріалів V міжнар. науково-практичної інтернет-

конференції, (м. Київ, 09-10 грудня 2025 р.) / за ред. О. М. Топузова, О. В. Малихіна. Київ : Видавництво Людмила, 2026. С. 370-374. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/24247.

3. Курепін В. М., Іваненко В. С., Марченко Д. Д. Цивільний захист: надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу. Частина 2 Надзвичайні ситуації техногенного характеру: дії населення при загрозі та у разі виникнення надзвичайних ситуацій : навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти. Миколаїв : МНАУ, 2026. 397 с. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/24226.

4. Іваненко В. С. Шляхи виживання та розвитку українського бізнесу під час воєнного стану. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, ОНЕУ, 10-11 жовтня 2025 р.). Одеса, 2025. С 595-598. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/22542.

5. Іваненко В. С. Специфіка розвитку підприємств у посткризових умовах : тези доповідей XII Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 29-31 жовтня 2025 р.). Миколаїв : МНАУ, 2025. С. 344-346. https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/23086.

УДК: 331.4:349.2:159.9

МЕНТАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ПЕРСОНАЛУ: ВІД ЗАКОНОДАВЧИХ НОРМ ДО КОРПОРАТИВНОЇ ПРАКТИКИ

Курепін В.М., kypins@ukr.net
Миколаївський національний аграрний університет

Законодавче закріплення державної політики у сфері охорони ментального здоров’я актуалізує необхідність адаптації відповідних положень до корпоративного середовища та трудових відносин. Постає питання розроблення практичних механізмів підтримки ментальної стійкості персоналу, профілактики психологічних ризиків і формування психологічно безпечного середовища.

Сучасні дослідження ментального здоров’я значну увагу приділяють психологічній стійкості, професійному вигоранню, організаційному стресу та ефективності систем підтримки працівників. Такі питання досліджують Лимар О.О., Іваненко В.С., Сухорукова А.Л. та інші українські науковці. Дослідження Сухорукової А.Л. акцентує на комплексному впливі психосоціальних